

ביאורים

הכמינו אומרים דבר מפתיע - "חֶכֶם עֲדִיף מְנַבֵּיא". אילו היו שואלים אותנו, בודאי היינו אומרים שנביא עדיף - הרי הוא מדבר עם ה'. גם בדברי חז"ל רואים שכדי להיות נביא יש צורך בדברות מיוחדות, הן רוחניות והן גשמיות. זהו גם דבר שלא מצוי בינינו היום, והוא אינו טבעי לנו. אם-כן, מדוע חז"ל אומרים שדווקא החכם עדיף?

המהר"ל מסביר שיתרונו של החכם הוא העיסוק ברבדים שאינם נמצאים בעולם שלנו, למשל העולם הבא והישארות הנפש לאחר המוות. השכל אינו מוגבל לחושים. הראייה, למשל, מוגבלת למה שהעין רואה, ואינה מסוגלת לראות מעבר לכך. לעומת זאת המחשבה יכולה לשוטט בכל רחבי תבל ולעסוק ברבדים מופשטים. בכך עדיפים השכל והמחשבה על פני הנביא, שאמנם ראייתו אינה כראיית העין, אך בכל זאת השגתו מוגבלת למה שאדם מסוגל לתפוס.

אמנם, יתרון זה של החכם הוא גם חסרונו - החכם מסוגל לעסוק ברבדים שאינם נוגעים לחייו, וממילא ייתכן שרבדים אלה לא ישנו אותו. הוא עלול להישאר אותו אדם שהיה. לעומת זאת הנביא, אשר חי את נבואתו - כל חייו משתנים מהקצה אל הקצה. חייו של החכם אינם חיוורים לעומת הלהט, הדבקות והחיות של הנביא. הוא עוסק בעולם הבא במאוריה, לעומת הנביא שחי דבקות-אלוהית בעולם הזה, ממש כמו שהעין רואה דבר מוחשי. לכן החכם חייב לשים לב לכך שחכמתו לא תהיה "מן השפה ולחוץ", חלילה, מה שלנביא אין צורך לחשוש, שהרי במצב רוחני פגום לא תשרה עליו הנבואה בכל אופן.

אמנם, ישנו קשר מסוים בין העולם הזה לעולם הבא: "העולם הזה דומה לפרודור בפני העולם הבא" [אבות ד, טז]. העולם הזה מוביל אל העולם הבא, העולם הנצחי, ובכך זוהה גם הוא למעט אור מהעולם הבא. התורה מבטיחה לנו אריכות ימים, לא רק כעתיד נעלם, אלא כהתמשכות הטוב והקיום שיש לנו בעולם הזה. מנקודה זו יכול גם כוח הנבואה לראות את העתיד, כיוון שהוא המשך הקיום שיש לנו בעולם הזה.

הרחבות

• ההבדל בין ימות המשיח לעולם הבא

כָּל הַנְּבִיאִים לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לַיָּמֹת הַמְּשִׁיחַ, אֲבָל עוֹלָם הַבָּא, עֵינֵינוּ לֹא רָאִתָּה זֹלָתָהּ. רבי יוסף אלבו, בעל ספר העיקרים, מבאר שההבדל המציאותי בין ימות המשיח לעולם הבא הוא בשכר שייתן ה': "התענוגים שבימות המשיח יהיו לגוף ולנפש יחד... אבל העולם הבא שהוא דבר רוחני פשוט לא יושג דמיונו..." [ספר העיקרים מאמר ד, לג]. הנבואה היא השפעה אלוהית על חושינו ועל כוח דמיונו של הנביא, החי בעולם החומרי [על פי עין איה שבת ב ו, מז]. לכן הנביא יכול להתנבא רק על דברים שמציאותם דומה לחיי העולם הזה. האדם בעולם הזה מורכב מחומר ורוח, וכן תענוגיו כוללים תענוגים חומריים, כמו אכילת מאכל טעים, ותענוגים נפשיים, כמו שמחה. על פי זה מובן שהנביא יכול לחזות רק את השכר שיגיע בימות המשיח, הכולל תענוג לגוף ולנפש בדומה לשילוב הרוח והחומר בעולם הזה. אולם בעולם הבא השכר יהיה רוחני בלבד, ואין לאדם יכולת לחזות מציאות זו. (עיי' בעין איה שם, שהרב קוק מסביר את ההבדל בין ימות המשיח לעולם הבא באופן שונה).

לאור מה שבארנו יובנו דברי חכמים שאמרו: כל הנביאים לא התנבאו אלא לימות המשיח, אבל עולם הבא עין לא ראתה אלוקים זולתך. מכיון שבנבואה יש חיבור בין הנביא לדבר עליו הוא מתנבא, אין בכוחה של הנבואה להשיג אלא את ימות המשיח השייכים לעולם הזה ולכן אינם נעלמים לגמרי מהנביא, אבל את העולם הבא שאינו קשור כלל לעולם הזה, אין הנבואה משיגה, כי עין לא ראתה אותו, והנבואה צריכה ראייה. אולם בתורה יש רמז לעולם הבא, שנאמר: והארכת ימים, ופירושו: לעולם שכולו ארוך. דבר זה יכולה הנבואה להשיג, כי הבטחה זו אינה הבטחה רק לעולם הבא, אלא הבטחה לאדם הנמצא בעולם הזה שיהיה לו קיום ואריכות ימים ולא יאבד באופן מוחלט. גם אם האדם מת מיתה טבעית אין זה נחשב אבדון גמור כי יחזור לחיות, ולכן הבטחה זו לא מופקעת מהראייה הנבואית, כיון שזו הבטחה לאדם שחי בעולם הזה שקיומו יתמשך ולא יאבד אובדן נצחי. אבל השגת העולם הבא עצמו, שאינו קשור לעולם הזה כלל, דבר זה לא יכולה הנבואה להשיג, כי לעולם הבא אין חיבור כלל לעולם הזה, ולכן אין יכולת לנביא להינבא עליו. זהו הפירוש האמיתי מדוע לא נזכר העולם הבא בתורה.

המהר"ל המבואר 'קול חי'

כִּי הִפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין הַחֲכָמָה וּבֵין הַנְּבִיאָה, כִּי הַחֶכֶם יִשְׁיֵג מִצַּד שְׂכָלוֹ, וּמִכְּיָן שֶׁהוּא יִשְׁיֵג מִצַּד שְׂכָלוֹ יוֹכֵל לְהִשְׁיֵג הַדְּבָרִים הַנְּעֻלָּמִים וְהַנְּסֻתָּרִים בְּיוֹתֵר, אֲבָל הַנְּבִיא יִקְרָא חוֹזֵה (עמוס ז, יב), או רֹאֵה (שמואל א' ט, ט), שֶׁשִּׁיף רֹאֵה בְּמָה שֶׁהוּא רֹאֵה הַדְּבָר מִבְּחוּץ, לְכַף צָרִיף לְכָל נְבִיא הַתְּדַבְּקוֹת בְּדָבָר לְאֶשֶׁר נְבוֹאָתוֹ בּוֹ וְהוּא מִתְּדַבֵּק בְּדְבָרִים הֵהֶם וְיִדְעֵם מִפְּנֵי נְבוֹאָתוֹ, וּלְפִיכָף אֲמָרוּ חֲכָמִים (בבא בתרא יב, א): חֶכֶם עֲדִיף מְנַבֵּיא. וּבְאֹרֶז, כִּי הַנְּבִיאָה דוֹמָה בְּדָבָר לְחוּשׁ עֵינֵי שִׁיף גִּישׁ הַמּוּחָשׁ מִבְּחוּץ. וְאֵף כִּי אֵין הַנְּבִיאָה עַל יְדֵי הַשְּׂגָת הַחוּשׁ הַגְּשָׁמִי, מִכָּל מְקוֹם כְּמוֹ שֶׁהַחוּשׁ דְּבִק בְּמוֹחָשׁ, כִּף יֵשׁ הַתְּדַבְּקוֹת כַּח הַנְּבִיאָה שֶׁל הַנְּבִיא - שֶׁהוּא כַּח הַמְּדַמָּה, או מֵה שֶׁהוּא הַכַּח הַמְּקַבֵּל הַנְּבִיאָה - שֶׁהוּא מִתְּדַבֵּק בְּדָבָר שֶׁהוּא מִתְּנַבֵּא עָלָיו. וּמִפְּנֵי זֶה יוֹתֵר עֲדִיף הַחֶכֶם, אֲשֶׁר הוּא מְשִׁיג וְיִדְעֵ הַדְּבָרִים הַנְּעֻלָּמִים וּמוֹצִיא אוֹתָם מִשְׂכָּלוֹ מְעַצְמוֹ, וּמִפְּנֵי הַהֶבְדֵּל הַזֶּה יִקְרָא הַנְּבִיא חוֹזֵה או רֹאֵה, מֵה שֶׁאֵין כִּף בְּחֶכֶם. וּלְפִיכָף אֵי אֶפְשֶׁר שִׁיבֵא כָּל עֵינֵינוּ עוֹלָם הַבָּא וְהַשְּׂאֲרָת נֶפֶשׁ בְּנְבוֹאָה, כִּינֵן שֶׁלֹּא שִׁיף בְּזֶה רֹאֵה או חוֹזֵה, כִּי דָּבָר זֶה נְבִדָּל מִן הָאֲדָם, וּלְפִי שֶׁהוּא נְבִדָּל לְגַמְרֵי מִן הָאֲדָם לֹא תִפֵּל הַנְּבִיאָה בּוֹ, שֶׁכִּכָּף אֲמָרְנוּ כִּי הַנְּבִיאָה צָרִיף לְהַתְּדַבְּקוֹת מִבְּחוּץ בְּמָה שֶׁהוּא מִתְּנַבֵּא עָלָיו. לְכַף עוֹלָם הַבָּא וְהַשְּׂאֲרָת הַנֶּפֶשׁ יִתְבָּאָר יוֹתֵר בְּחֲכָמָה, שֶׁהַחֶכֶם מְשִׁיג הַדְּבָרִים הַנְּעֻלָּמִים יוֹתֵר מִמָּה שִׁיִּתְבָּאָר בְּנְבוֹאָה, לְכַף חֶכֶם עֲדִיף מְנַבֵּיא, מֵה שֶׁהוּא יְכוֹל לְהִשְׁיֵג דָּבָר שֶׁאֵי אֶפְשֶׁר בְּנְבוֹאָה, שֶׁכַּח הַנְּבִיאָה מִתְּדַמָּה לְחוּשׁ הָעֵינֵן הַמְּקַבֵּל מוֹחָשֵׁיו מִבְּחוּץ, וְאֵיךְ אֶפְשֶׁר לְהִיטֵב נִכְתָּב בַּתּוֹרָה עֵינֵינוּ עוֹלָם הַבָּא, שֶׁאֵין זֶה מְעַנֵּן הַנְּבִיאָה, כִּי מִי שִׁיִּדַע הַחֲלוּק אֲשֶׁר יֵשׁ בֵּין הַחֶכֶם וּבֵין הַנְּבִיא, יִדַע כִּי אֵי אֶפְשֶׁר דָּבָר זֶה, כִּי הַנְּבִיאִים הֵינּוּ מִתְּדַבְּקִים בְּדָבָר שֶׁהֵם מִתְּנַבְּאִים עָלָיו.

וּלְפִיכָף אֲמָרוּ חֲכָמִים (ברכות לד, ב): כָּל הַנְּבִיאִים לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לַיָּמֹת הַמְּשִׁיחַ, אֲבָל עוֹלָם הַבָּא, עֵינֵינוּ לֹא רָאִתָּה זֹלָתָהּ. בְּאֹרֶז עֵינֵינוּ זֶה, כִּי מֵאַחַר שֶׁצָּרִיף לְנְבוֹאָה רֵאִיָּה, וְהִיא הַתְּדַבְּקוֹת מִבְּחוּץ בְּמָה שִׁיִּדַע מִן הַנְּבִיאָה, לֹא הֵינּוּ יְכוֹלִים לְהַתְּנַבְּאוֹת רַק לַיָּמֹת הַמְּשִׁיחַ, בְּמָה שֶׁעֵינֵינוּ הַמְּשִׁיחַ הוּא עֵינֵינוּ עוֹלָם הַזֶּה וְאֵינוּ נְבִדָּל מִן הָאֲדָם לְגַמְרֵי, שֶׁהֵינּוּ הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה. אֲבָל עוֹלָם הַבָּא, שֶׁנְבִדָּל מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אֵין בּוֹ נְבוֹאָה, כִּי עֵינֵינוּ לֹא רָאִתָּה אוֹתוֹ. וְאֵין הַנְּבִיא מִתְּנַבֵּא רַק בְּרֵאִיָּה כְּמוֹ שֶׁהַתְּבָאָר. אֲמָנֵם בַּתּוֹרָה כְּתִיב לְרַמֵּז עַל עוֹלָם הַבָּא, דְּכָתִיב (דברים כב, ז): וְהֵאָרַכְתָּ יָמֶיךָ - לְעוֹלָם שְׂכָלוֹ אַרְךָ, כִּי אֲרִיכְתָּ יָמֶיךָ אֵינוֹ מְעַנֵּן עוֹלָם הַבָּא בְּלִבְד, רַק שֶׁהוּא הַבְּטָחָה לְנִמְצָא, שֶׁהוּא הָאֲדָם הַנִּמְצָא בְּעוֹלָם הַזֶּה, שִׁיִּהְיֶה לוֹ אֲרִיכְתָּ יָמֶיךָ לֹא יִפְסֹד. שְׂאֵם מֵת מִיָּתֵה טְבַעִית לֹא נֶחְשָׁב מִיָּתֵה שִׁיחֹזֵר לְהִיטֵב חַי, וְאֵין דָּבָר זֶה מְעַנֵּן עוֹלָם הַבָּא בְּעַצְמוֹ, רַק שִׁיִּבְטִיחַ שֶׁהַנִּמְצָא בְּעוֹלָם הַזֶּה לֹא יִפְסֹד. אֲבָל שִׁיזְכֹּר עוֹלָם הַבָּא מִצַּד עַצְמוֹ, לֹא מִצַּד הַנִּמְצָא בְּעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יִתְכּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם הַבָּא מִצַּד עַצְמוֹ נְבִדָּל מִן הָאֲדָם שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְכִּמוֹ שֶׁהוּא נְבִדָּל מִן הָאֲדָם, כִּף נְבִדָּל מִהַשְּׂגָתוֹ, וְאֵין חֲבוּר לְנְבִיא לְשֵׁם וְאֵיךְ יִתְנַבֵּא עָלָיו! וְזֶהוּ הַפְּרוּשׁ הָאֲמִתִּי מֵה שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ דְבָרִים אֵלוֹ בַּתּוֹרָה וּבְנְבִיאִים.

יש הבדל בין חכם לנביא. החכם משיג דברים בכח השכל, לכן הוא יכול להבין דברים נעלמים ונסתרים, ואילו הנביא משיג דברים כאדם הצופה מבחוץ על דבר ומתבונן בו, ומשום כך נקרא חוזה או רואה, ולכן הנביא משיג רק דברים שיש לו קשר אליהם. מסיבה זו אמרו חכמים: חכם עדיף מנביא. ביאור דבריהם: הנבואה דומה לראיית העין, כלומר היא כעין הבטה על דבר חיצוני מהמתבונן. אמנם אין הנבואה כחוש הראייה הגשמי, אבל כשם שחוש הראייה מתחבר אל הנראה המוחשי, כך כוח הנבואה, שהוא הכח המדמה, או כוח אחר המקבל את הנבואה, מתחבר אל הדבר עליו הוא מתנבא. מסיבה זו יש עדיפות לחכם המוציא את הדברים מכוח שכלו, שהוא יכול להגיע גם אל דברים נעלמים. לכן הנביא נקרא רואה או חוזה, מה שאין כן החכם. מבואר לפי זה כי לא יוכל הנביא לראות את העולם הבא, או את השארות הנפש, כי דברים אלו נעלמים מהאדם ואי אפשר להתחבר אליהם, וכבר התבאר כי הנביא צריך להתחבר עם נשוא הנבואה. עולם הבא והשארות הנפש יתבארו לחכם, היכול להשיג את הדברים הנעלמים בשכלו, ולא לנביא. על כן חכם עדיף מנביא. כאמור כוח הנבואה מדומה לחוש הראייה, לכן אי אפשר לכתוב בתורה על העולם הבא, לפי שאינו נראה לנביא. היודע את ההבדל בין חכמה לנבואה, ידע את הסיבה מדוע לא נכתבו בתורה היעודים הרוחניים.

החכם משיג בשכלו והנביא במה שהוא רואה, על כן ראייתו מוגבלת

השגת הנביאים רק את ימות המשיח שבעולם הזה, ואינם משיגים את העולם הבא

